

İlaçlara erişim

“Sorumluluk bilinci içindeki yurttaşlar tarafından ortaklaşa girilen küresel çabalar bir değişim sağlayabilir.”

Zackie Achmat, Tedavi Eylem Kampanyası

KONULAR

 SAĞLIK

 KÜRESELLEŞME

 AYRIMCILIK

ZORLUK

DÜZEY 4

DÜZEY 3

DÜZEY 2

DÜZEY 1

DÜZEY 4

GRUP BÜYÜKLÜĞÜ

 16-40

SÜRE

 190 DAKIKA

Konular	Sağlık, Küreselleşme, Ayrımcılık ve Yabancı düşmanlığı
Zorluk	Düzey 4
Grup büyüklüğü	16 – 40
Süre	190 dakika
Genel bakış	Bu etkinlik Güney Afrika'daki 2001 “AIDS ilacı” davasının bir simülasyonudur. Ele aldığı konular şunlardır: <ul style="list-style-type: none">• HIV/AIDS ve ilaçlara erişim• Birbiriyle çatışan hak iddialarının nasıl uzlaştırılacağı
İlgili haklar	<ul style="list-style-type: none">• İnsan onuru ve yaşama hakkı• Mülkiyet hakkı
Amaçlar	<ul style="list-style-type: none">• İnsan hakları meselelerinin karmaşıklığına ilişkin bir anlayış geliştirmek• Karar almanın farklı yollarını karşılaştırmak (rekabete dayalı anlayış, fikir birliğine dayalı anlayış)• İletişim ve işbirliği becerilerini geliştirmek
Materyal	<ul style="list-style-type: none">• Yazı tahtası kâğıdı ve tükenmez kalem• Duruşma rol kartları• Her katılımcı için bir tane küçük grup çalışması açıklama sayfası• Küçük kartlar (10 x 6 cm.). Her katılımcı için birer kırmızı ve yeşil kart• Küçük grup çalışmaları ve genel oturum için uygun mekân
Hazırlık	<p>1. bölüm için:</p> <ul style="list-style-type: none">• Duruşma rol kartlarını çoğaltın; her birey için bir rol kartına ihtiyacınız var <p>2. bölüm için:</p> <ul style="list-style-type: none">• Küçük grup çalışması açıklama sayfasını her kişiye bir tane düşecek şekilde çoğaltın• Her katılımcıya birer kırmızı ve birer yeşil kart hazırlayın

Yönerge

Bu etkinlik iki bölümden oluşur. 1. bölüm, duruşmanın simülasyonunu, 2. bölüm ise fikir birliğine varma aşamasını içerir.

I. Bölüm: Duruşma (toplam süre 65 dakika)

1. Sahneyi kurun. HIV/AIDS dünya çapında, bulaşıcı ve çok ciddi bir hastalıktır, özellikle Afrika'da ciddi boyutlardadır. Güney Afrika'da milyonlarca yoksul insan sadece yüksek fiyatlı ilaçları satın alamadıkları için acı çekmekte ve gereksiz yere ölmektedir. Tek alternatifleri, ilaçların ucuz kopyalarını kullanmaktır. Büyük ilaç şirketleri buna karşıdır. Bu şirketler kendi mülkiyet haklarını koruma altına almak niyetindedir. Bunun için de herhangi bir

devletin kendi ürünlerini daha ucuz fiyata üretmesini ve satmasına engel olmak için güçlerini birleştirirler. Şirketler HIV/AIDS için kullanılan ilaçların daha düşük fiyatlı kopyalarını dağıtmakta ve satmakta olan Güney Afrika Hükümeti'ne karşı yasal işlem başlatır.

2. Katılımcılara Güney Afrika'da yakın bir zamanda bu konu hakkında gerçekleşmiş olan bir duruşmayı canlandıracaklarını anlatın. Soru şu: Mülkiyet hakkı, bir grup insanın yaşama ve onur hakkını tehlikeye atmak için geçerli bir argüman mıdır?
3. İlaç A.Ş.'yi, Güney Afrika Hükümeti'ni, Tedavi Eylem Kampanyası (*Treatment Action Campaign* – bu etkinlik için TEK kısaltması kullanılacak) üyelerini ve Hakimleri temsil etmek üzere katılımcıları dört eşit gruba ayırın.
4. Duruşma rol kartlarını ilgili gruplara dağıtın.
5. Gruplara rol kartlarını okumaları ve davalarına ve/veya sorularına hazırlanmaları için 25 dakika verin. Her grup aynı zamanda grubu temsil etmek üzere bir konuşmacı belirlesin. Ayrıca duruşma esnasında konuşmacıya arka çıkacak ve soruları yanıtlamada yardımcı olacak bir ya da iki kişi belirlensin.
6. Tüm gruplar hazır olduğunda katılımcıları genel oturuma davet edin. Herkes kendi grubuyla oturmalıdır.
7. İlaç A.Ş.'nin, Güney Afrika Hükümeti'nin ve TEK'nin savunmalarını yapmak ve soru yöneltmek üzere 5'er dakikalıkları var. Hakimler grupları sırayla alır.
8. Hakimlerin, gruplara soru yöneltmek ve farklı argüman ve ifadeleri özetlemek için 10 dakikası vardır.

2. Bölüm: Fikir birliğine varma aşaması (toplam süre 100 dakika)

1. Katılımcılardan, her biri 4 kişiden oluşan küçük gruplara bölünmelerini isteyin. Her grupta İlaç A.Ş.'nin eski bir üyesi, Güney Afrika Hükümeti'nin eski bir üyesi, TEK'nin eski bir üyesi ve bir eski hakim bulunmalı.
2. Küçük gruplara yönelik açıklama sayfalarını dağıtın. Katılımcıların ne yapacaklarını ve kırmızı ve yeşil kartları nasıl kullanacaklarını anladıklarından emin olun. Birbiriyle çatışan iddiaları çözümlenerek fikir birliğine varmak için grupların 30 dakikası var.
3. Herkesten, genel oturuma geri dönmelerini ve tartışmalarının sonuçlarını raporlamalarını isteyin. Her gruba rapor sunmak için 5 dakika tanıyın. Ortaya çıkan çözümleri ve konuları yazı tahtasına not edin.
4. Tüm gruplar görüşlerini/vardıkları çözümleri anlattıktan sonra karar alma sürecini tartışın. Bu aşamada şu soruları yöneltebilirsiniz:
 - Fikir birliğine ulaşmanın zorluk derecesi neydi?
 - Bu yaklaşımın güçlü ve zayıf yanları nedir?
 - Bir çözüm üzerinde anlaşmaya çalışmak ile gruptaki herkesi karar alma sürecine katma çabası arasında herhangi bir gerilim yaşandı mı?
 - En ateşli tartışmalar hangi konular üzerinde yapıldı?
5. Etkinliğin bu aşamasını 19 Nisan 2001 tarihli mahkeme kararından alınan şu metni okuyarak bitirebilirsiniz. "İlaçlara daha ucuz erişimin teşvik edilmesi (...) amacı (...) takdire değer bir amaçtır ve bulaşıcı HIV/AIDS hastalığı bağlamında Devletin, (tüm diğer hakların kaynağı olarak kabul edilen) insan onuru ve yaşama hakkı da dahil olmak üzere bir dizi temel hakka saygı göstermek, bu hakları korumak, geliştirmek ve bu hakların gereklerini yerine getirmek göreviyle bağlantılı en yüksek düzeyde anayasal bir yükümlülüğü vardır (...) Başvuru sahiplerince (örneğin ilaç şirketleri) anayasal yükümlülüğe karşı çıkan gerekçe sunulamaz.

Önemli gün

I Aralık
Dünya AIDS günü

Bilgilendirme ve değerlendirme

İkinci bölüm esnasında değerlendirme zaten başlamış olacaktır. Şimdi katılımcılardan sürecin geneliyle ilgili yorum yapmalarını isteyin. Duruşmanın arkaplanındaki temel insan hakları temalarını belirleyerek devam edin. Bu aşamada anahtar sorular şunlar olabilir:

- Katılımcılar bu davadan daha önce haberdar mıydı?
- Oyunun başındaki varsayımları neydi?
- Etkinlik esnasında bu varsayımları değiştirdi mi?
- Katılımcılar karar verme sürecinin –rekabete dayalı ve fikir birliğine dayalı– iki yöntemini nasıl kıyaslıyorlar? Hangisi daha başarılı sonuçlar üretiyor? Başarılı sonucu nasıl tanımlıyorsunuz?
- Duruşmanın arkasında yatan temel insan hakları konuları nelerdir?
- Bu konular katılımcıların kendi toplumsal gerçekleriyle nasıl bir ilişki içindedir?
- Yaşadığınız yerdeki insanlar için bu etkinlik ne gibi mesajlar taşır?

Kolaylaştırıcılar için ipuçları

Konuların karmaşık olması ve katılımcıların bu mevzuları derinlemesine düşünmeleri gerektiğinden bu etkinlik için geniş bir zaman dilimine ihtiyacınız var. İki bölüm ile de aynı gün içinde gerçekleştirilmek zorunda değildir; iki bölüm iki farklı oturumda yürütülebilir.

Kırmızı ve yeşil kartları kullanmaktaki maksat, karar almada neyin yardımcı olduğu ve neyin buna engel olduğu konusunda insanların daha bilinçli olmalarını sağlamaktır. İkinci bölümde tartışmaların ve müzakerelerin sonunda bütün katılımcılar yeşil kartları gösterecekler ve ortak bir çözüm üzerinde anlaşmaya varabileceklerdir.

İkinci bölümde bazı gruplar fikir birliğine varabilir, bazıları bunu yapamayabilir. Tartışma esnasında fikir birliğine dayalı olarak karar alırken bu yaklaşımın ötekine göre güçlü ve zayıf taraflarının farkına varılmasını sağlayacak fırsatları kullanmalısınız. Fikir birliğine varan gruplardan, vardıkları son kararı ve bunun yanında onları bu karara iten temel argümanların ne olduğunu bildirmelerini isteyin. Fikir birliğine ulaşamayan gruplara, hangi unsurların onları birbirine yaklaştırdığını ve hangi unsurların aralarında fikir ayrılığına neden olduğunu sorun. Not: Fikir birliği oluşturma hakkında **I. Bölüm** sayfa 59'da daha fazla bilgiye ulaşabilirsiniz.

Yaşadıkları toplulukta HIV/AIDS ile yaşamak zorunda olan insanların içinde buldukları durumu değerlendirmek ve etkinliği onları ilgilendiren sorunlarla ilişkilendirmek büyük önem taşır.

Not: İlaç şirketleri koalisyonunun ismi olan İlaç A.Ş. sadece bu etkinlik için uydurulmuş bir isimdir.

İzleme önerileri

Ülkenizdeki sağlık sorunlarını, yaşama ve insan onuru hakkı açısından tartışın.

Küresel anlamda sağlık hakkı ve genel insan haklarıyla ilgili konular hakkında bilgi edinin. Önemli sivil toplum kuruluşlarının (Sınır Tanımayan Hekimler, Tedavi Eylem Kampanyası – TEK, Christian Aid) ve uluslararası kuruluşların (Dünya Sağlık Örgütü - WHO) İnternet sitelerini ziyaret edin ya da yayınlarına ulaşın. Sağlık ile ilgili konuları gündeme getirmek üzere yürütülen eylemlerin neler olduğunu bulun ve yazı tahtasında listeleyin.

TEK çok başarılı bir kampanya yürütmüştür. Fakat ne yazık ki her kampanya amacına ulaşmaz. Bunun birçok nedeni olabilir, bunlardan biri zayıf örgütlenme ve etkisiz tanıtımdır. Sayfa

95'teki "Dikkatli ol, gözümüz üstünde!" etkinliğiyle grup bu konuları araştırabilir, aynı zamanda etkili kampanya yürütmek için gerekli becerileri geliştirme şansı elde edebilir.

Eylem fikirleri

Yaşadığınız yerde sağlıkla ilgili konularda kimlerin eylem yürüttüğünü ve bu çalışmalara nasıl destek olabileceğinizi öğrenin.

Ek bilgi

Bu etkinlikte 2001'de Güney Afrika Yüksek Mahkemesine gelen bir dava temel alındı. Güney Afrika İlaç Üreticileri Derneği (*Pharmaceutical Manufacturers' Association of South Africa*); Tedavi Yönlendirme Kampanyası (TEK) da dahil olmak üzere bazı örgütler aleyhine, HIV ilaç patentlerinin hiçe sayılması ve daha ucuz, markasız ilaçların milyonlarca AIDS'li yurttaşın tedavisi için itil edilmesi dolayısıyla dava açtı.

Hakimler iki tarafın farklı çıkar ve haklarını dengelemek zorundaydılar. Bir taraftan İlaç Üreticileri Derneği mülkiyet hakkını, eşit ya da serbest ticaret, meslek ve uzmanlık hakkını öne sürerken, diğer taraftan hükümet ve TEK devletin temel insan onuru ve yaşama hakkına saygı göstermesi, bu hakları koruması, geliştirmesi ve bu hakların gereğini yerine getirmesi yükümlülüğünde olduğunu öne sürdü.

Mahkeme, tarihi bir yargıda bulunarak mülkiyet hakkının insan onuru ve yaşama hakkından daha alt bir düzeyde olduğu ve bu nedenle sınırlandırılması gerektiği hükmüne vardı. Bunu takiben üreticiler davadan vazgeçti. Bu olay "David'in Goliath'ı alt ettiği gerçek bir zaferdir. Bu sadece Güney Afrika'da yaşayan bizlerin değil, aynı zamanda tıbbi bakıma erişim için mücadele veren, gelişmekte olan birçok ülkenin zaferi" olarak alkışlarla karşılandı (STK'ların ortak basın açıklaması, 19 Nisan 2001). "Bu, yoksulların çokuluslu şirketlere karşı elde ettiği nadir ve çok anlamlı bir zaferdir! Fakat bizi şimdi bekleyen zorluk, ilaç üreticileri ve hükümetle birlikte çalışarak ihtiyacı olanlara bu ilaçların ulaştırılmasıdır" (Oxfam'dan Kevin Watkins).

AIDS ve küresel eğilimler

Zengin ülkelerde HIV/AIDS ile yaşamak zorunda olan insanlar, devlet tarafından ücretsiz temin edilen *antiretroviral* (virüs baskılayıcı) ilaçlar sayesinde daha iyi şartlarda daha uzun süre yaşayabilmektedir. Güney ülkelerinde HIV'den etkilenen insanlar HIV tedavisine erişimleri olmadığı için daha fazla acı çekmekte ve daha çabuk ölmektedirler. Güney ülkelerinde kişi başına yıllık ortalama sağlık bakım giderleri 10 Amerikan doları civarındayken, Kuzey ülkelerinde yaşayan hastalara uygulanan üçlü tedavinin yıllık masrafı 10.000 ile 15.000 Amerikan doları arasında değişmektedir.

Yoksulluk, yetersiz eğitim ve sosyal adaletsizlik bulaşıcı hastalıkların yayılmasını hızlandıran etmenlerdir. Fakat asıl zorluk, hükümetleri, uluslararası organları ve ilaç şirketlerini de içine alan politik düzeydedir. AIDS'le mücadelede etkili olabilmek için temel uluslararası mekanizmaları ve kuruluşları zorlamak gerekir. Bu kuruluşlar arasında başta gelenler Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), TRIPS (Ticarette Bağlantılı Fikri ve Sinai Mülkiyet Hakları), GATS (Hizmet Ticareti Genel Anlaşması) ve DTÖ'nün mahkeme organı olarak çalışan Anlaşmazlıkların Halli Organı'dır.

BİLGİ MATERYALİ**Duruşma rol kartları****Duruşma rol kartı: İlaç A.Ş.**

İlaç A.Ş.'nin üst düzey yöneticilerinden oluşan bir grupsunuz. Şirketiniz dünyanın önde gelen ilaç üreticilerinden biri. HIV ve AIDS ile ilgili başlıca ilaçların ticaret hakkını satın aldınız. Kâr marjınızı belirli bir düzeyde tutmak ve ortaklarınızın memnuniyetini sağlamak zorundasınız. Araştırma ve üretim maliyetleri ve çalışan ekibin ücretleri için şirketin, ürünlerinizin satış fiyatını belirleme hakkını elinde tutmasını istiyorsunuz. Başka bir şirketin sizin ürünlerinizi kopyalamasına ve daha düşük bir fiyattan satışa sunmasına izin vermek elde edeceğiniz kârı ve şirketinizin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokacak. Bu nedenle herhangi bir devletin ürünlerinizi kopyalanmasına ve daha ucuza satılmasına izin vermesine engel olmak için diğer önde gelen ilaç şirketleriyle güçlerinizi birleştirdiniz. Eğer gerekli görürseniz ilgili devleti dava edeceksiniz. Güney Afrika Hükümeti'ne karşı yasal işlem başlattınız.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

Duruşma rol kartı: Güney Afrika Hükümeti

Güney Afrika Hükümeti'nde üst düzey bir bürokratsınız. Hükümetiniz, size karşı yasal işlem başlatan ilaç şirketlerinin talebine bir karşılık vermek istiyor. İlaç A.Ş. herhangi bir devletin şirketin ürünlerini kopyalamasına ve daha ucuza satmasına (yani kendi ürünlerinin perakende fiyatından daha düşük bir fiyatla satmasına) olanak tanınmasına engel olmak istiyor. Prensipite İlaç A.Ş.'nin görüşüyle aynı fikirdesiniz.

Bununla birlikte, Tedavi Eylem Kampanyası (TEK) öncülüğündeki toplumsal hareketler, devletin ilaçlara ucuz erişim sağlamasının ana-yasal bir yükümlülük olduğunu iddia ediyor (özellikle HIV/AIDS sözkonusu olduğunda). Kamuoyu baskısı sonuç veriyor ve Endonezya gibi ülkelerden daha ucuz fiyata (kopyalanmış) ilaç ithal edilmesine izin veriyorsunuz.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

Duruşma rol kartı: Tedavi Eylem Kampanyası (TEK)

Güney Afrika Tedavi Yönlendirme Kampanyası'nı (TEK) temsil eden bir grup aktivistsiniz. Kampanya, halkın ilaçları daha ucuza alması konusunda devletin sorumluluğu olduğunu iddia ediyor (özellikle HIV/AIDS dikkate alındığında). Hükümet bu kampanyaya olumlu yanıt veriyor ve daha ucuz ilaç ithal edilmeye başlanıyor.

Diğer yandan devletin HIV/AIDS'le mücadele eden hastalar ve örgütlere mali destekte bulunması gerektiğini iddia ediyorsunuz.

Güney Afrika Hükümeti ilaç şirketleri tarafından ürünlerin kopyalanmasına ve daha ucuz fiyata satılmasına engel olmak için dava ediyor. Bu nedenle ucuz ilaç erişimi sağlayan devletin rolünü savunmak üzere devletle güçlerinizi birleştirmeye karar verdiniz.

Kendi görüşünüzü savunmak üzere argümanlarınızı hazırlamanız gerekiyor. Duruşma esnasında görüşlerinizi sunmak için beş dakikanız var.

BİLGİ MATERYALİ

Duruşma rol kartı: Hakimler

Önde gelen ilaç şirketlerinin, kendi ürünlerinin kopyalanmasına ve daha düşük fiyata satılmasına izin veren Güney Afrika Hükümeti'ne engel olmak için Hükümet aleyhine açtığı davaya bakan bir grup hakimsiniz. Tedavi Eylem Kampanyası'nı (TEK) temsil eden aktivistler hükümetin görüşlerini savunuyor.

Rolünüz üç tarafı görüşlerini sunmak üzere sırayla davet etmek. Sunumların sonunda bir yargıya ya da sonuca varmamanız gerekir. Yapmanız gereken, meseleyi açıklığa kavuşturmak ve birbiriyle çatışma içindeki iddiaları toparlamak.

Sorunun özünde yatan şey, birbiriyle çatışan insan hakları iddialarının nasıl çözümleneceği. Savunma (hükümet ve TEK) yaşama ve insan onuru hakkını savunuyor, davacı ise (ilaç A.Ş) mülkiyet hakkını savunuyor. Resmi mahkeme kayıtları şu şekildedir:

“Yaşama ve insan onuru hakkı insan hakları arasında yer alan en önemli haklardır. Bu haklar diğer tüm kişisel hakların kaynağıdır. İnsan haklarının benimsendiği bir toplum düzeni içinde yer almayı kabul ediyorsak bu hakları diğerlerinin üstünde tutmamız gerekmektedir. Bu da Devletin suçluları cezalandırma yöntemleri de dahil olmak üzere hayata geçirdiği her uygulamada temel alınmalıdır.”

Buna karşı:

“Mülkiyet hakkı Güney Afrika Anayasası'nın 25. kısmında koruma altına alınmıştır ve şöyle der: “Mülkiyet 25(1): Genel uygulamaya ait kanunlarda sözkonusu olanlar dışında kimse mülkiyetten yoksun bırakılamaz ve hiçbir kanun kimsenin mülkiyetten keyfi olarak yoksun bırakılmasına izin veremez”.

Üç gruba yönelmek üzere sorular hazırlamalısınız. Sorularınızı sormak ve yanıtları dinlemek için on dakikanız var.

İkinci bölümdeki küçük gruplar için açıklamalar

Dört grubu temsil eden kişilerden oluşan yeni bir grupsunuz. Grup üyeleri şu kişilerden oluşuyor:

- İlaç A.Ş.
- Güney Afrika Hükümeti
- Tedavi Eylem Kampanyası'nı (TEK) temsil eden aktivistler
- Önde gelen ilaç şirketlerinin açtığı davaya bakan bir grup hakim

Açıklamalar:

1. Sırayla her kişi kendisini ve temsil ettiği grubu tanıttak, yani oynadığı rolü anlatacak.
2. Duruşma sona erdikten sonra, her birey durum hakkında hissettiklerini ifade edecek. Eğer bir çözüme ulaşmanın kolay olduğunu düşünüyorlarsa yeşil kart, eğer bunun zor olduğunu düşünüyorlarsa kırmızı kart göstermeliler.
3. Şimdi göreviniz dört grup üyesi arasında fikir birliği temelinde tatmin edici bir karara ulaşmak. Tartışmayı turlar halinde yürütün. Hakim olan kişi tartışmaya başkanlık etsin ve kendi görüşünü en sonda dile getirsin.
 - a) Birinci tur: Kendi görüşünü aktar
 - b) İkinci tur: Çözüm için fikirler öne sür
 - c) Üçüncü tur: Farklı çözümler üzerine tartış
4. Birbirinizi iyi dinleyin. Her katkıdan sonra doyurucu bir çözüme ulaşma şansı hakkında ne hissettiğinizi ifade eden renkteki kartı gösterin.
5. Fikir birliği oluşturma aşaması sona erdiğinde genel sonucu bildirmek üzere bir kişi seçin.